

mo, monokulturna nacionalna država zaista predstavljala u svakom smislu civilizacijski iskorak u odnosu na nekadašnje multikulturalno konzervativno Habsburško carstvo prve polovine 19. stoljeća, koje je manje-više činilo prostor funkcionalne međukulturalne interakcije i mobilnosti?

Kompleksna znanstvena interdisciplinarna i interkulturalna studija kao što je ova – koja pruža obilje podataka iz veoma raznovrsnih izvora i koja nastoji da pruži sveobuhvatan uvid u motive, načine i mehanizme distribuiranja i korištenja njemačkog jezika od strane centra moći, da opiše recepciju istog jezika na periferiji, različitim regio-

nalnim, ali i socijalnim razinama, da predstavi snagu jezika kao medija civilizacijskog (naučnog, tehničkog, kulturnog) utjecaja i preobražaja – može bolovati od jednog ozbiljnog nedostatka. Naime, usljed faktografskog obilja koje ima funkciju rasvjetljavanja mnogovrsnih aspekata zadate teme, čitalac počesto gubi nit koja bi trebala uvezivati povijesnu naraciju u jednu koherentnu tematsku cjelinu. Osim toga, moguće je da je originalni rukopis koji je publiciran na francuskom jeziku dosta izgubio prijevodom knjige, čime bi se dala objasniti kod čitaoca ponekad otežana recepcija smisla dijelova Baričeve povijesne i znanstvene naracije.

Sabina Veladžić

Mary Sparks, *The Development of Austro-Hungarian Sarajevo 1878–1918: An Urban History*

Bloomsbury, London, 2014, xiii + 253 str.

Sarajevo kao glavni grad Bosne i Hercegovine i širi regionalni centar vijekovima plijeni pažnju istraživača, historičara, avanturista, putopisaca i svih onih koji su željeli da upoznaju bosanskohercegovačku kulturu i način življenja. Sarajevo nije bilo interesantno i nije ostalo interesantno samo zbog gore spomenutih činjenica – da je administrativni i regionalni centar – već više zbog svojih specifičnosti koje ga uistinu čine jedinstvenim gradom

ne samo u Bosni i Hercegovini nego i mnogo šire. Rijetko je koji grad u Evropi sačuvao kulturno naslijeđe proteklih vremena kao Sarajevo. Iako je s vremenom, što nepažnjom što svjesno, uništeno mnogo objekata kulturnog naslijeđa, Sarajevo još uvijek predstavlja eponim grada u kojem se susreću brojne civilizacije. Teško je u Evropi naći grad koji ima takve osobine kao što to ima Sarajevo. Zbog tog bogatstva ovaj grad je često bio predmet istraživanja

stranih historičara koji su proučavali njegovo naslijeđe. Posljednja u nizu tih istraživača je Mary Sparks sa svojom knjigom *The Development of Austro-Hungarian Sarajevo 1878–1918: An Urban History*. Na nešto više od 200 stranica autorica razmatra razvoj grada u spomenutom periodu. Kao što se vidi u podnaslovu, centar ovog djela predstavlja urbanizam; Sparks proučava planove za modernizaciju i evropeizaciju te nakon analize planova i izgradnje brojnih objekata i ulica dolazi do zaključka da je period austrougarske uprave zapravo period razvoja u privrednom, kulturnom i urbanističkom smislu, što je bilo praćeno i porastom broja stanovnika, koji je više nego udvostručen na preko 50.000 stanovnika pred kraj ovog perioda.

Autorica je knjigu podijelila na šest tematskih cjelina. S obzirom na to da ona u ovom djelu, kako smo već naveli, razmatra arhitektonsko-urbanistički i ljudski faktor, ona kroz svako od ovih poglavlja paralelno prati njihov razvoj. Prvo poglavlje se bavi Sarajevom u osmanskome periodu te donosi podatke o organizaciji grada, načinu njegovog funkcionisanja i stanovništvu, a pažnja je usmjerena i na način i stil gradnje. Ovo poglavlje je uvodnog karaktera i njegova svrha je da ukaže na naslijeđe koje je austrougarska uprava zatekla. Ocjena Sparksove je da je za vrijeme Osmanlija grad imao specifičnosti koje nisu bile bliske arhitektonsko-urbanističkim rješenjima zapadnih i srednjevropskih gradova u tom periodu iako je pred kraj ovog perioda došlo do određenih pomaka. Autorica također tvrdi

da je to bio rezultat prije svega slabe finansijske situacije u državi.

U drugom poglavlju autorica je obratila pažnju uglavnom na objekte javne namjene: škole, bolnice, vojne objekte, objekte zemaljske uprave, transport i komunikacije. Značajan momenat u razvoju grada bilo je donošenje urbanističkog plana 1880, što je uslovljavalo da se grad širi u skladu sa modernim principima (komunalna infrastruktura, način izgradnje ulica, spratnost objekata u odnosu na širinu ulica). Sparksova primjećuje da su se u izgradnji grada od 1878. godine primjenjivali najsavremeniji standardi. Najvažniji zaključak ovog poglavlja jeste da je najveći impuls izgradnji grada dao privatni sektor. Poduzetnici iz Monarhije, domaći trgovci i imućniji građani, imigranti i činovnici uprave su bili pokretačka snaga urbane transformacije grada. Sve veći zahtjevi za stambenim i poslovnim prostorom spojeni sa blagonaklonim stavom vlasti doveli su do izgradnje novih četvrti i postepenog širenja grada prema zapadu. Zahvaljujući svom centralnom položaju u zemlji, kao i ulozi zemaljskog glavnog grada, Sarajevo postaje privredni, kulturni i turistički centar kao i mjesto preko kojeg nove ideje, pogledi na život i moda dolaze u Bosnu i Hercegovinu. O tim promjenama Sparksova piše u narednim poglavljima. Pogotovo su značajni dijelovi u kojima se razmatra prodor zapadnog mentaliteta i raznih oblika zabave, provođenja slobodnog vremena te mjesto i uloga žene u ovim procesima. Iako relativno malo značaja, posmatranje uloge žena

autorici je opravdano interesantno jer je ovaj period u evropskim okvirima početak emancipacije žene, pa s tim u vezi autorica u primjerima poput Milene Mrazović, vlasnice *Bosnische Posta*, vidi početak istih procesa u Bosni i Hercegovini, što je bez sumnje važan trenutak u kulturološkom razvoju zemlje. Ne manje bitan fenomen koji autoricu u velikoj mjeri interesuje je postepeno uvođenje zapadnih navika, konzumerizma i kulture. Sparks razmatra i razvoj turizma, mjesta izlaska i druženja srednje klase, ukratko sve ono što je u svom karakteru evropsko, a što dolazi na prostore Bosne i Hercegovine i tu se udomaćuje, najprije preko doseljenih “kuferasa”, a zatim i preko domicilnog stanovništva.

Djelo Mary Sparks je bez ikakve sumnje dobrodošlo u bosanskohercegovačku historiografiju. Autorica je stručno odabrala polja interesovanja i na konkretnim primjerima razmatrala preobražaj Sarajeva u 40 godina habsburške uprave. Naravno, kao i svako djelo, i ovo pati od određenih

nedostataka. Naprimjer, autorica je u korištenju literature preferirala stranu literaturu o Sarajevu i problematici vezanoj za njezinu temu. Recimo, knjigu Todora Kruševca *Sarajevo pod austro-ugarskom upravom* (1960) autorica gotovo da i nije koristila u svojoj knjizi. Stječe se dojam da je autorica (is)koristila svega nekoliko naslova domaćih istraživača iako ih je većinu navela u spisku literature. Da li je tome uzrok slabo poznavanje jezika ili nešto drugo, ne mogu tvrditi. Ovo djelo će prije svega koristiti stranim istraživačima kojima je potreban jedan sintetski pregled urbane transformacije grada. U odnosu na domaću historiografiju ovo djelo nije napravilo bitan iskorak. Pa ipak, angažman autorice i knjigu ocjenjujem pozitivno jer je korektno obradila ovu zahtjevnu temu. Uz to, potrebno je naglasiti potrebu da se kapitalna djela domaće historiografije pod hitno prevedu na strane jezike kako bi popunila praznine u saznanjima o Bosni i Hercegovini koja ima stručna javnost u inostranstvu.

Muhamed Nametak
